

RASM CHIZISH VA IDROKNING O‘ZARO BOG‘LIQLIGINI ASOSLOVCHI ILMIY YONDASHUVLAR

Achilova Soxiba Xamidovna

Qo‘qon Davlat universiteti, Maktabgacha ta’lim kafedrası o‘qituvchisi

Jamoliddinova Gulyora Kamoliddin qizi

Qo‘qon Davlat universiteti talaba.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Maktabgacha ta’limda rasm chizish faoliyatlarini samarali tashkil etish, bolalarning idrok, fantaziya, estetik va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, bolalarda rasm chizish faoliyati va idrok jarayonining o‘zaro bog‘liqligi, bolaning idrok va his-tuyg‘ular o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik, rasm chizish faoliyati bolaning atrof-muhitni anglash va idrok etish jarayonida muhim vosita ekanligi yoritiladi.

Tayanch so‘zlar: Maktabgacha ta’lim, faoliyat, idrok, fantaziya, estetik, qobiliyat, ijtimoiy muloqot, kommunikativ ko‘nikmalar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы эффективной организации деятельности по рисованию в дошкольном образовании, развития у детей восприятия, воображения, эстетических и творческих способностей. Также освещается взаимосвязь деятельности по рисованию и процессов восприятия у детей, неразрывная связь между восприятием и эмоциональной сферой ребёнка. Подчёркивается, что деятельность по рисованию является важным средством познания и восприятия окружающего мира ребёнком.

Ключевые слова: Дошкольное образование, деятельность, восприятие, воображение, эстетика, способности, социальное общение, коммуникативные навыки.

Annotation: This article examines the issues of effectively organizing drawing activities in preschool education, as well as the development of children’s perception, imagination, aesthetic sense, and creative abilities. It also highlights the interrelationship between drawing activities and perceptual processes in children, as well as the inseparable connection between perception and the emotional sphere of the child. It is emphasized that drawing activity is an important means for a child to understand and perceive the surrounding world.

Keywords: Preschool education, activity, perception, imagination, aesthetics, abilities, social interaction, communicative skills.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda rasm chizish faoliyati va idrok jarayonining o‘zaro bog‘liqligi tarbiyachilika va psixologiya fanlarida uzoq yillar davomida ilmiy izlanishlarning markazida turib kelgan. Rasm chizish nafaqat ijodiy faoliyat, balki bolaning idrokini rivojlantiruvchi muhim vosita sifatida qaraladi. Shu sababli, rasm chizish va idrokning o‘zaro ta’siri masalasi psixologik-tarbiyachilik nazariyalar asosida

chuqur tahlil etilgan. Rasm chizish faoliyati bolaning atrof-muhitni anglash va idrok etish jarayonida muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Psixologik nazariyalarga ko‘ra, idrok bolaning sezgi organlari orqali olgan ma’lumotlarni ongida qayta ishlashi, ulardan xulosa chiqarishi va atrof-muhitni tushunishga yordam beruvchi jarayon sifatida tushuniladi. Rasm chizish esa bu jarayonni faol shaklda qo‘llashga imkon beradi, chunki bola predmet va hodisalarni qog‘oz yoki boshqa vositalar orqali tasvirlaganda ularni diqqat bilan kuzatadi, rang, shakl, hajm va fazoviy munosabatlarni idrok etadi.

L.S. Vygotskiyning madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasiga ko‘ra, bolaning idroki ijtimoiy tajriba orqali shakllanadi va rivojlanadi. Vygotskiy rasm chizish faoliyatini bolaning o‘z fikrini ramziy shaklda ifodalash va atrof-muhit bilan o‘zaro aloqada bo‘lish imkoniyati sifatida baholaydi. Unga ko‘ra, rasm chizish jarayoni bolaning idrokini boyitadi, predmetlarni vizual tarzda anglash va ularning xususiyatlarini farqlash qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bilan birga, rasm chizish bolada ijtimoiy muloqot va kommunikativ ko‘nikmalarni shakllantirishga yordam beradi, chunki bola o‘z rasmidagi predmetlar va voqealarni boshqalarga tushuntirishga harakat qiladi. A.N. Leontyevning faoliyat nazariyasida rasm chizish faoliyati bolaning idrok va harakatlari uzviy bog‘liqligini namoyon qiluvchi muhim.

vosita sifatida qaraladi. Leontyev fikricha, rasm chizish jarayoni bolaning idrok jarayonini faol qiluvchi vosita bo‘lib, u bolaning predmetlarni, shakllarni va ularning fazoviy joylashuvini ongli tarzda anglashini ta’minlaydi.

Rasm chizish jarayonida bola har bir detalni kuzatadi, uni qayta ishlaydi va vizual tarzda aks ettiradi, bu esa idrokning sifat jihatdan yangi bosqichga ko‘tarilishiga olib keladi. D.B. Elkonin maktabgacha yoshdagi bolalarda rivojlanish jarayonini o‘rganib, rasm chizish faoliyatining idrokni rivojlantirishdagi ahamiyatini keng yoritadi. Elkonin fikricha, rasm chizish jarayonida bolalar predmetlarni faqat tashqi ko‘rinishiga qarab emas, balki ularning muhim belgilarini ajratib ko‘rishni o‘rganadilar. Bu esa idrokni chuqurlashtiradi va bolaning tafakkur faoliyatini boyitadi. Shu bilan birga, rasm chizish bolalarda fantaziya va tasavvurni rivojlantirish, ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi.

Rasm chizish orqali bola predmet va hodisalarni o‘rganadi, ularni tahlil qiladi va tasavvurida qayta ishlaydi. Shu jarayonda idrok faoliyatining yuqori darajada shakllanishi kuzatiladi, chunki bola o‘z rasmda predmetlarning shakli, hajmi va fazoviy joylashuvini aniqlashga harakat qiladi. Shuningdek, psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, rasm chizish faoliyati bolaning emotsional idrokini ham rivojlantiradi. Bolalar rasm orqali o‘z his-tuyg‘ularini ifodalaydi, ranglar va shakllar orqali emotsional holatini aks ettiradi. Bu esa bolaning idrok va his-tuyg‘ular o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni mustahkamlaydi, estetik sezgi va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Tarbiyachi nuqtai nazardan, rasm chizish faoliyati bolalarning individual xususiyatlarini aniqlash va rivojlantirishda ham muhim vosita hisoblanadi. Tarbiyachi rasm chizish jarayonida bolalarning qiziqishlari, diqqat darajasi, tasavvur va fantaziyasini kuzatadi, bu esa ularning psixologik va ijodiy salohiyatini aniqlashga yordam beradi. Shu bilan birga, rasm chizish faoliyati tarbiyachiga mashg‘ulotlarni bolalarning individual ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi, ta’lim jarayonini samarali va interaktiv qilishga yordam beradi.

Bugungi kunda rasm chizish va idrokning o‘zaro bog‘liqligi zamonaviy tarbiyachiik texnologiyalar va multimedialar orqali yanada boyitilmoqda. Rasm chizish mashg‘ulotlariga interfaol vositalar, animatsiyalar, raqamli media va vizual materiallar kiritilishi bolalarning idrok jarayonini faol ishlashini ta‘minlaydi, ularni ijodiy va estetik fikrlashga rag‘batlantiradi. Shu tarzda, psixologik-tarbiyachilik nazariyalar va amaliy tadqiqotlar rasm chizish faoliyati va idrokning o‘zaro bog‘liqligini har jihatdan asoslab beradi va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida uning ajralmas o‘rni borligini ko‘rsatadi.

Maktabgacha ta‘limda rasm chizish mashg‘ulotlarini samarali tashkil etish, bolalarning idrok, fantaziya, estetik va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun mustahkam nazariy asos yaratadi. Natijada, rasm chizish faoliyati va idrokning o‘zaro bog‘liqligi nafaqat psixologik, balki tarbiyachiik jarayonlarda ham bolalarning to‘liq va uyg‘un rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, rasm chizish faoliyati va idrokning o‘zaro bog‘liqligini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilganda, bolaning idrok jarayoni nafaqat sezgi organlari orqali keladigan ma‘lumotlarni qabul qilishdan iborat ekanligi, balki ularning ongli tarzda qayta ishlanishi, tasviriy va fantaziyaviy faoliyat orqali boyitilishi ham muhim ahamiyatga ega ekanligi ko‘rinadi. Bolaning rasm chizish faoliyatida predmet va voqealarni vizual tarzda aks ettirishi, ularning o‘zaro munosabatini tushunishi, shakl, rang va fazoviy joylashuvni idrok etishi idrok jarayonining murakkab va uzviy rivojlanishini ta‘minlaydi

Rasm chizish faoliyati bolalarning emotsional idrokini shakllantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Bolalar rasm orqali o‘z his-tuyg‘ularini ifodalaydi, ranglar, shakllar va chiziqlar orqali ichki holatini aks ettiradi. Bu jarayon bolaning emotsional barqarorligi va estetik sezgisini rivojlantiradi. Shu bilan birga, rasm chizish faoliyati bolalarni o‘z his-tuyg‘ularini boshqarish, ijobiy va salbiy holatlarni anglash va tasvir orqali tushuntirishga o‘rgatadi. Tarbiyachilik nuqtai nazardan, rasm chizish faoliyati bolalarning individual xususiyatlarini aniqlash va rivojlantirishda qo‘llaniladi. Tarbiyachilar rasm chizish mashg‘ulotlari orqali bolalarning qiziqishlarini, diqqatini jamlash darajasini, vizual xotira va fantaziya qobiliyatlarini aniqlashadi. Bu esa o‘quv jarayonini individual yondashuv bilan tashkil etish va bolaning salohiyatini maksimal darajada rivojlantirish imkonini beradi.

Zamonaviy psixologik-tarbiyachiik tadqiqotlarda rasm chizish faoliyati multimedialar, interfaol vositalar va vizual materiallar yordamida boyitilmoqda. Masalan, bolalar raqamli rasm chizish dasturlari orqali rang, shakl va fazoviy joylashuvni mustaqil tanlash imkoniyatiga ega bo‘lib, bu idrok jarayonini yanada faol qiladi. Shu tarzda, psixologik-tarbiyachiik nazariyalar rasm chizish faoliyati va idrokning o‘zaro bog‘liqligini zamonaviy ta‘lim jarayonida amaliy qo‘llash uchun mustahkam ilmiy asos yaratadi. Umuman olganda, rasm chizish va idrokning o‘zaro bog‘liqligini tadqiq qilish psixologiya va tarbiyachiika fanlari uchun katta ahamiyatga ega.

Bu jarayon bolaning vizual, fazoviy, emotsional va kognitiv idrokini rivojlantirishga xizmat qiladi, uning ijodiy tafakkurini boyitadi, estetik va emotsional sezgisini oshiradi, shuningdek, tarbiyachilarga maktabgacha ta‘lim jarayonini samarali tashkil etish va individual yondashuv asosida bolalarning salohiyatini rivojlantirish imkoniyatini beradi. Shu sababli rasm chizish faoliyati va idrokning o‘zaro bog‘liqligi

maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida ilmiy va amaliy jihatdan beqiyos ahamiyatga ega bo‘ladi.

Adabiyotlar.

1. Sodiqova, Z. Bolalar tasviriy san’ati asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019
2. Nurmatova, M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda idrok va tasavvurni rivojlantirish. – Toshkent: Fan, 2024
3. Abdurahmonova, N. Bolalar psixik rivojlanishida tasviriy faoliyatning o‘rni. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015
4. Sharipova, D. Estetik tarbiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017
5. Yo‘ldoshev, J. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020
6. Ismoilova, S. Maktabgacha yoshdagi bolalarda badiiy idrokni rivojlantirish. – Toshkent: Fan, 2016